

rover zwijgen
r dan Bilder-

wat Bilderdijk
de stemming
was het ge-

nder ben van
nt in de pre-
g komt in de
ren), mits de
bouw in de
r geen schade
gels bijzonder

als wat men
ook nog wel
hoorde, dat
erden „moch-
ende parel in
van Koning

doorvoelder,
in bescher-

geschiedenis.
p zijn Bloem-
uit. Doch
Dr de Moor
tijd het let-
dat hij zoo
hogere affi-

or niet.
e kortsluiting

r waardeeren

vinck in het
n verdedigen.
HEPP.

LEVEN.

elod.

het adres van
Bijbel aan de
rp verschenen.
ons blad een
dat de lezers
le Schoolraad
De bijzonder-
rucht.

de Schoolraad,
zijn aangesloten
digers van de
t Geref. School-
el" en de Ver-
e O. B. zitting
maatregelen de
onderwijs aan-
velijk is, zullen

gekomen op de
en de geldende
enomen in het
het jaar 1919
bezwaren wordt
zeht het adres
de wijzigingen
school, terwille
„gelijkstelling“
e gelijktelling,
an, welke door
t op nieuw
iderwijs en
icollier ini-
chappelijke
ijzigingen in de
n in art. 73 en
6, 906; de ver-
de de opleiding
uw een schrede-

boals dat in
kt.
ont hij hier
en van een-
heid jegens
ing van elks
leid des ge-
zijn intrede
erwerp: De

den 18den
te Amster-
1873.

Kuyper in
hierberg" op
motto: „Ick
ia LIV:11,
deze preek
an naar het
e onontwik-
erklart, dat
leent.
et een op-
ook in den
orkomt. We
f:

terug op den weg der vrijheid. De Schoolraad en de in hem
vertegenwoordigde organisaties zouden hun roeping verzaaken,
als zij niet met klein voor deze nieuwe banden waarschuwen".

Herinnerd wordt daarna aan de bekende motie van het
Bestuur der Unie „Een School met den Bijbel", waarna het
adres vervolgt: „Inderdaad blijkt uit dit wetsontwerp weer
zeer duidelijk, dat wij met onze onderwijswetgeving op den
verkeerden weg zijn. Het thans gekozen stelsel leidt tot een
steeds verder teruggang van het particulier initiatief, een
al meer uitsluitend van de krachten, welke in de maatschappij
leven en tot een opdrijving van kosten, die niet afdoend te
keeren zal zijn.

Het onderwijs is niet allereerst een zaak van den Staat,
maar van de maatschappij. „Het koninkrijk van een liberalen
Staat en een liberaal Gouvernement", zegt Thorbecke in zijn
bezoemde Rede van 1848, „is, dat zij de ontwikkeling van zelf-
standige kracht bevordert...". Het zijn in wezen, be-
stemming en middelen andere levensmachtingen dan de Staats-
macht, welke de Kerk, het onderwijs, wetenschap, kunst,
maatschappelijk te vormen en te besturen hebben. Machten,
in wier sfeer burgerlijk overheidsgebed of dwang niet te
pas komt... De toelag der liberale regering was... over
het algemeen aan de maatschappelijke werkzaamheid wat
hare taak is toekennend, vernieuwingsdrift van schepend
vermogen te bevorderen".

Eerst wanneer bij de onderwijswetgeving van dit standpunt
uitgegaan wordt, kan het onderwijs waarlijk vrij zijn, zal
het, losgemaakt van centralisatie en verstijvende Overheids-
bemoeiing, zich naar zijn eigen aard en de behoeften der
maatschappij kunnen ontwikkelen en, wat van het grootste
belang is, een opleving van het particulier initiatief en een
krachtig meeleven der ouders verkregen worden".

Uit het eigenlijke rapport blijkt o.a., dat de
Schoolraad, hoewel toelichtend, dat op den
schoolbouw bevestigd zal worden, het af-
keurt, dat den Schoolbesturen verboden zal
worden om uit eigen middelen uitgaven voor
schoolbouw te doen.

Gezien wordt, in verband met art. 11 der wet, op het
feit, dat de laatste bepaling der Leerplichtwet be-
doelde een zeventjarige leerplichting in te voeren, maar
inderdaad in zeer veel gevallen een achttienjarige leeftijd
verplicht heeft gesteld.

Omtrent de voorgestelde wijziging van art. 28 zegt het
rapport: „Tegen het in art. 28 voorgestelde, waarbij niet
langer het minimum-aantal onderwijzers, maar het normale
aantal wordt geregeld, bestaan zeer ernstige bezwaren.

In stee dat dat stelsel tot bezuiniging zal leiden, zal het
juist omgekeerd, in de eerstvolgende jaren groote uitgaven
met zich brengen; immers zijn in de groote steden de lokalen
op ten hoogste 30-36 leerlingen berekend en zal de Gemeente
bij een verbot van zoo kleine klassen tot kostbare verbouwen
der openbare en bijzondere scholen moeten overgaan.

Een zoo groote uniformiteit over het gehele land verhindert
bovendien, dat rekening gehouden wordt met de verschillende
omstandigheden, die het leven stelt.

De regeling zal te stram werken; een toezicht van Gedep.
Staten kan voldoende geacht worden en is in staat rekening
te houden met de omstandigheden.

Het gewaar is echter niet denkbeeldig, dat tal van Gemeente-
en Schoolbesturen door een zoo ver mogelijk doorgevoerd
systeem van vakonderwijzers (met al de daaraan verbonden
nadeelen voor de lagere school), deze bepaling zullen ont-
duiken.

Aan het Bijzonder Onderwijs kan eindelijk
niet verboden worden, op eigen kosten meer-
dere onderwijzers dan het Rijk vergoedt, aan
te stellen. Het kan niet op den weg der Over-
heid liggen, zelfs niet in deze dagen, om ook
voor particulieren, de koorden van de beurs-
aan te trekken. Het zou ook niet gewenscht
zijn door een dergelijke verstramming van het
leven de belangstelling in en het gaarne
aan offer brengen voor het onderwijs ban-
ner kinderen bij de ouders te dooden.

Integendeel, men moet er zich ten eerste over verblijden
als — waar de financiële nood het Rijk tot inkrimping van
uitgaven dwingt — particulieren uit eigen zak het salaris
van een of meer onderwijzers betalen en aldus het onderwijs
trachten te verbeteren!

Het voorgestelde in het 6e lid kan tegen dit alles geen
correctief van eenige betekenis geven en zou in de praktijk
bovendien een bron van moeilijkheden worden.

Art. 28 blijft daarom het minimum-aantal leerkrachten
aangeven; Gedep. Staten behoeven verder op de uitvoering
door de gemeenten toe te zien.

De voorgestelde schaal voor scholen voor g.l.o. is voor
de kleinere scholen te bezwaarlijk. Het is ten eenenmale on-
mogelijk, dat een Hoofd der school alleen 7 klassen, waarin
samen 40 leerlingen geplaatst zijn, behoort te kunnen
onderwijzen. De tweede leerkracht dient reeds bij den 26sten
leerling aanwezig te zijn. In dit opzicht wordt de bestaande
wet niet veranderd! Telt een school twee leerkrachten, dan zal
de een drie, de ander vier klassen voor zijn rekening krijgen;
70 leerlingen behoort dan wel het maximum te zijn.

1) Parlementaire redevoeringen, Deventer, 1870, VI, blz.
VIII en XI.

Het is wenschelijk, dat in het derde lid de getallen 41 en
71 vervangen worden door resp. 37 en 61.

In alinea 4 dienen de slotwoorden: „Met dien verstande,
dat het getal onderwijzers met inbegrip van het hoofd niet
meer bedraagt dan het aantal klassen of afdelingen" te
vervallen. Tot duaver genieten de bijzondere uitscholen de
vrijheid, een ambulant hoofd aan te stellen; door de ge-
waakte slotwoorden zou die vrijheid komen te vervallen.
Tenzelfde van de schrapping zal natuurlijk niet het recht op
meer leerkrachten ontstaan.

Het voorgestelde 8ste lid bevat een wezenlijke verbetering.
Een ernstig bezwaar, dat zich bij de toepassing van het
7de lid (nieuw) zal voordoen, is echter nog niet opgeheven,
dit n.l., dat eerst op 18 December van eenig jaar vaststaat
het gemiddeld aantal leerlingen, dat voor het daaropvolgende
kalenderjaar beslissend zal zijn. Het is echter niet mogelijk,
op zoo korten termijn d.l., tegen 1 Januari volgende op dien
18en December, e.g. een onderwijzer te ontslaan. De praktijk
geeft den onderwijzer bij opheffing van zijne betrekking
een opzeggingstermijn van ten minste drie, dikwijls zelfs
van zes maanden. Het K.B. van 15 December 1920, Stbl.
896, schrijft in art. 1 een opzeggingstermijn van ten minste
drie maanden voor".

Ernstig bezwaar maakt het rapport tegen
de bepaling, dat op wachtgeld gestelde on-
derwijzers van Christelijke scholen, als zij
tegen hun wil benoemd worden aan een open-
bare school, door het niet aanvaarden van de
benoeming hun wachtgeld zullen verlie-
zen. Terwijl overigens de verscherping van de regeling der
wachtgelden wordt toegejuicht, worden ten behoeve der op
wachtgeld gestelde onderwijzers waarborgen tegen een ver-
keerde toepassing der voorschriften verlangd.

Als een middel om het getal wachtgelders te verminderen
wordt voorgesteld aan Gemeente- en Schoolbesturen de ver-
plichting op te leggen, den onderwijzer, dien zij wegens
opheffing van zijn betrekking ontslaan hebben, bij de eerste
vacature, die aan hun school (een van hun scholen) na
dit ontslag ontstaat, weer te benoemen. Indien bijzondere
omstandigheden deze herbenoeming ongewenscht zouden maken,
behoorde dispensatie van deze bepaling verkregen te kunnen
worden.

De wijzigingen, bij nota van 5 October 1922 in art.
73 aangebracht, ontmoeten bij den Schoolraad zeer ernstig
bezwaar.

„Van de 1380 scholen met den Bijbel, welke op 1 Januari
1922 bestonden", zegt het rapport, „zouden volgens de ge-
wijzigde bepalingen 281, d.l. ruim 20% te weinig leer-
lingen geteld hebben, als zij thans nog moesten worden
geopend! Alleen in de provincie Friesland zouden 115
scholen, d.l. ruim 50% van het totaal volgens deze
bepalingen niet kunnen geopend zijn! Vermindert men de
281 met 21, die daarvan in den loop van 1921, dus na de
inwerking-treding der wet, geopend zijn, dan blijven er 260
scholen (van de 1279 op 1 Januari 1921) over, die het
wetsvoorstel zou weren, maar — die geheel uit parti-
culiere middelen gebouwd zijn en hun ont-
staan dus niet te danken hebben aan een
splitzingszucht als gevolg der nieuwe wet,
maar aan een wezenlijke behoefte aan een
Christelijke school.

Nog te meer klemt dit bezwaar, als men denkt, dat het
aantal leerlingen van een school in den aanvang (vooral als
de ouders op een bij den Gemeenteraad in te dienen lijst
moeten tekenen) meestal klein is en langzamerhand stijgt.
Men kan veilig aannemen, dat het getal 281 scholen nog
wel 1/2 te laag is, wijl tal van scholen, die thans boven
de voorgestelde minima zouden staan, bij de opening het vere-
ischte getal niet dadelijk bereikt zouden hebben.

De voorgestelde indeeling in zes groepen van gemeenten is
veel te specialiserend; er zijn tal van plattelandsgemeenten
met 5000-25000 ingezetenen, waar de dorpsce betrekkelijk
zeer klein zijn. Men denke aan de provincien Groningen,
Drenthe en vooral aan Friesland en Gelderland. Om een voor-
beeld te noemen: Dokkum met nog geen 5000 ingezetenen zou
kunnen volstaan met 40 leerlingen, terwijl het dorpje Deinum,
in de gemeente Menaldumadeel met meer dan 10.000 zielen
gelegen, 100 leerlingen voor de oprichting zou behoeven!

In het wetsontwerp wordt voorgesteld, daartegenover aan
de Kroon de bevoegdheid toe te kennen om in verband met
de dichtheid der bevolking voor een gemeente of een gedeelte
van een gemeente, Gedeputeerde Staten gehoord, de minima
hetzij hooger hetzij lager te stellen.

Dit correctief zou echter, blijkens het voorgaande, veel
te zwak moeten toegepast moeten worden om als correctie
dienst te kunnen doen; waar de uitzonderingen zoo veelvuldig
zijn, deugt de regel niet. Bovendien geldt hier weer het
onoverkomelijke bezwaar, dat op deze wijze de oprichting van
een nieuwe bijzondere school niet uitsluitend zou afhankelijk
gesteld worden van naleving van in de wet vastgelegde
regelen.

De voorgestelde indeeling der gemeenten is daarom niet
te aanvaarden.

Atgezien hiervan eischt de billijkheid, dat aan een School-
bestuur een deel der stichtingskosten wordt ver-
goed, wanneer niet geheel het vereischte getal leerlingen bij
de oprichting ingeschreven is".

een eigen huis in de ziel had geklonken. Met dat
woord trad ik daarom op.

Het toen gesproken heb ik uit de herinnering
op het papier gebracht, en wordt U hierbij aan-
geboden.

Ik wist wel, dat Gij geen dank vraagt en wildet
dat ik dat huis als een gave van onzen ontfermden
Heer zou aannemen; ik wist wel, dat Gij niet om
mijn persoon, maar om mijns werks wil dit offer op
het Gemeentebestuur gebracht hadt; maar toch, dat
in mijn hart de behoefte was, om U een teeken,
een woord, een symbool van mijn blijdschap te
geven, acht ge voor 't minst niet onnatuurlijk.

Niet altijd ontloep ik miskenning en verguizing;
daartegenover is een blijk van sympathie dubbel
waard. Temeer nu het onttrekken van velen, wier
namen zich niet bij de uwen voegden, mij ver-
oorlooft, deze uiting van genegenheid tevens als
blijk van instemming met het hoofddoel van mijn
streven te beschouwen.

Dat naast enkele mannen, die de Heer tot Rent-
meesters over veel stelde, de meeste als „luyde
van kleine middelen" staan, verhoogde niet wei-
nig de waarde van het geschenk voor mijn ge-
voel. Waar zooveel saamwerkten, vaak met een
offer dat opoffering kostte, is de zedelijke kracht
der liefde, die in beweging geraakt, te grooter
geweest.

Ik moest U toch zeggen, hoe ik dit waardeer,
hoe klein ik mij onder zooveel goedheid van mijn
God gevoel, hoe deze uwe liefde mij de ziel heeft
verkwikt.

En wat kon ik dan beter doen, dan U de vrucht

Mocht overgegaan worden tot verhooging van het vereischte
getal leerlingen, dan dient in elk geval een overgangsbepaling
geschapen te worden voor scholen, die onder de geldende
wet zijn opgericht, opdat die Besturen de waarborgsom, die
zij in de Gemeentekas moesten storten, niet verspelen.
Verkrege rechten dienen geëerbiedigd te worden.

Aangedrongen wordt op een vereenvoudigde schoolgeld-
regeling en inruig van de schoolgelden der bijzondere
scholen door de Schoolbesturen.

Verzoekt wordt van het lidmaatschap der Commissie
van Berceep uit te sluiten, wie Bestuurslid is of Ver-
gastelde van een organisatie van Besturen of Onderwijzers.

De Schoolraad wenscht, dat in art. 99 een datum wordt
opgenomen, vóór welke de Rijkvergelding over
het voorgaande jaar moet zijn vastgesteld, b.v. vóór
1 Mei. Een dergelijke termijnbepaling ware ook te stellen
voor de Gemeente. Er dient op alle manier voorkomen te
worden dat, de Rijkvergelding eerst na verloop van meer
dan een jaar wordt vastgesteld en dat de Gemeentebesturen
(die op de beslissing van het Rijk moeten wachten) daarna
nog één of meer jaren toevoegen. Voor de Schoolbesturen geeft
dit soms een aanzienlijk renteverlies, maar bovendien geraakt
daardoor de administratie dikwijls hopeloos in de war. Men
bedenke, dat de leden van het Schoolbestuur dikwijls een-
voudige menschen zijn, die in de onderwijswetgeving en de
boekhouding weinig thuis zijn.

Dat door wijziging van art. 101 de huur van schoolge-
bouwen boven de gewone exploitatiekosten aan het School-
bestuur vergoed wordt, acht de Schoolraad een verbetering.
Gevraagd wordt echter: moet de Gemeente niet elken huurprijs
genoege nemen? Het wetsontwerp regelt dit niet.

Een ernstige grief tegen het bestaande artikel 101 is,
dat kleine en groote scholen over één kan
gescheiden worden. Een vergelijking van twee scholen,
waarvan de een 70, de ander 400 leerlingen tellt, moet mank
gaan. Dit omgekeerd ook in de kringen van het openbaar
onderwijs gevoeld wordt, blijkt uit een artikel in „Het School-
blad" van 27 April 1922.

Een tweede, ernstig bezwaar is, dat soms ter verge-
lijking naast elkander staan een nieuwe en een oude
school. De deugdelijkheid van de eerste maakt den to-
estand van de laatste gedurende de eerste jaren nog zooveel
slechter.

Het artikel regelt evenmin, hoe de vergoeding moet be-
rekend worden, indien de Gemeente de reparaties aan
de gebouwen der openbare lagere scholen, het schooneiden
daarvan, enz. door Gemeente-personeel laat ver-
richten. In deze leente dient voorzien te worden.

Ten aanzien van verschillende uitgaven is weliswaar bij
de behandeling van het ontwerp der L.O.-wet 1920 door
den Minister van Onderwijs verklaard, dat zij onder art.
101, 5e lid en meer bepaaldelijk onder de rubriek o van
art. 55 kunnen gebracht worden, maar de wenschelijkheid wordt
in de kringen van het bijzonder onderwijs toch levendig gevoeld,
dat b.v. de salarissen van vak-onderwijzers, de kosten
van administratie e.d. groter uitgaven afzonderlijk in
art. 55 genoemd worden. Daarmede zou dan meteen het mis-
verstand uit den weg geruimd zijn, als zouden deze sala-
rissen onder art. 55e vallen".

Belangrijk is wat het rapport zegt over de aanschaffing
van schoolmeubelen en het feit, dat de wet niet
onderscheidt tusschen gewone en buitengewone
uitgaven. „Voorts wordt duidelijker aangegeven,
dat tot „verandering van inrichting" van het schoolgebouw
ook behoort de aanschaffing van nieuwe schoolmeubelen,
hetzij wegens uitbreiding, hetzij wegens vervanging van on-
bruikbaar geworden meubelen en die van leer- en hulpmidde-
len wegens uitbreiding van het getal klassen. De oplossing,
die de wijziging van art. 101 aan de hand doet (in het vijfde
lid van dat artikel de uitgaven van art. 55, onder d verminderen)
kan niet voldoen, doordat de vergelijking met de openbare
school telkens slechts over een tijdvak van drie jaar loopt.
Een dergelijke, inderdaad buitengewone uitgaaf komt niet
elke drie jaren voor, misschien eens in de tien of twintig
jaren. Verrekening om de drie jaren zal hier tot groote
onbillijkheden leiden, zowel naar de zijde van de Gemeente,
als naar die van het Schoolbestuur. Uitbreiding van den
termijn van drie jaren tot tien of twintig jaren is practisch
onmogelijk. Een splitsing in gewone en buitengewone uitgaven
met verschillende termijnen voor elk zal de administratie der
financiële verhouding van Gemeente en Schoolbesturen aan-
merkelijk verzwaren en deze is voor de meeste Gemeente- en
Schoolbesturen, althans in de eerste jaren na de invoering
der wet, reeds moeilijk genoeg.

Mocht er dan overwegend bezwaar zijn om ook de ver-
andering van onbruikbaar geworden schoolmeubelen onder
„verandering van inrichting" te brengen, dan ware een tweede
uitweg, deze rubriek uit die van art. 55, d. af te scheiden,
ze een afzonderlijke plaats in dat artikel te geven en dan
alleen deze nieuwe rubriek nog in art. 101, 5e lid, op te
nemen. Het bezwaar, dat een dergelijke buitengewone uitgaaf
het budget ook over drie jaren onoverredig zwaar drukt,
zou dan moeten ondervangen worden door een wijziging van
het 8ste lid van art. 101 in dien zin, dat, indien een
Schoolbestuur gedurende een driejarige periode b.v. f1000
minder heeft uitgegeven dan de Gemeente heeft uitbetaald,
het in het volgende periode van drie jaren die f1000 extra
besteden mag, enz. Ook met het oog op groote werken van

uwer eigen gave bieden, door U hierbij het woord
toe te zenden, waarin ik de geestelijke indrukken
heb samengevat, die het bezit van dit „Huis met
den Saphyrberg in den gevel staande" deze eerste
maanden in mij wekte.

Mocht het ook bij de lezing niet krachteloos
blijken, U rijker in het bezit van uw eigen huis-
gezin maken, de wijding van uw huiselijk leven
verhoogen, bovenal ook uw oog richten naar het
Huis, dat eens eeuwig het uwe zal zijn, ik zou
er mijn God voor danken. Verhoede Hij het genadig,
dat Gij, door mij rijker te maken in bezit, mij
schade aan mijn ziel zoudt hebben toegebracht.
En voorts, Broeders en Zusters! sta onbeweeglijk op
uw levensweg en den mijnen in heilige trouw het
woord der belofte gegrift: Ik zal u op Saffie-
ren grondvesten; een woord wel wonderlijk en
haast ongelooflijk voor wie weet stof te zijn, maar
toch vast en onveranderlijk door de genade van dien
trouwen Heiland, in Wien met U vereenigd te blij-
ven al het begeeren mijner ziel is, en aan wiens
ontferming Ge blijft opgedragen door uw dank-
baren Broeder
KUYPER.

Amsterdam, 24 Oct. 1873.

Dit gedrukte stuk is door Dr Kuyper eigenhan-
dig ondertekend en gedateerd.

Zie verder over het huis met den Saphyrberg:
Herinneringen van de Oude Garde, blz.
36, 47 en 51; en Het Kuyperhuis, blz. 13-17.